

ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СИСТЕМИ ВИЖИВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

LEGAL ASPECTS OF PHYSICAL EDUCATION AND THE SURVIVAL SYSTEM OF MILITARY PERSONNEL

Івашенко С.М., доцент кафедри права національної безпеки та правової роботи
Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Артюшенко О.В., заступник начальника кафедри загальновійськових дисциплін
Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Гашенко С.В., старший викладач кафедри загальновійськових дисциплін
Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Пономаренко П.М., старший викладач кафедри загальновійськових дисциплін
Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У науковій статті проаналізовано організацію та форми фізичної підготовки військовослужбовців Збройних сил України, висвітлено її ключові аспекти, такі як зміст, перевірка та оцінка ефективності, а також підготовка спеціалістів. Досліджено чинники, які визначають формування системи фізичної підготовки у Збройних силах України та Службі безпеки України. Виявлено недоліки в системі фізичної підготовки військових сил провідних країн світу та розглянуто можливість впровадження передового зарубіжного досвіду в підготовку військовослужбовців Служби безпеки України. Акцентується увага на аналізі нормативних та стратегічних документів, що визначають пріоритети та вимоги до фізичної підготовки військовослужбовців. Також визначено напрями подальших досліджень у цій області. У статті представлено проект нової Наставови з фізичної підготовки у Збройних силах України (ЗСУ) та Комплексну програму розвитку фізичної підготовки і спорту на період до 2025 року. Ці документи виходять за рамки простого збільшення часу на заняття та ускладнення контрольних нормативів. В роботі розглядається роль військово-прикладного спорту в системі фізичної підготовки Збройних Сил України (ЗСУ). Автори стверджують, що розвиток цієї галузі є важливим аспектом для покращення боєздатності армії. Також вони розглядають актуальні питання вдосконалення системи фізичної підготовки Збройних Сил України (ЗСУ) та Служби безпеки України (СБУ), пропонуючи комплексні та ґрунтовні рішення, спрямовані на: підвищення боєздатності та ефективності ЗСУ та СБУ за рахунок оптимізації програм фізичної підготовки, інтеграції сучасних технологій та урахування специфіки бойових завдань; покращення фізичного та психологічного стану військовослужбовців, що сприятиме їх стійкості до навантажень, емоційній стійкості та загальному благополуччю; зниження рівня травматизму та захворювань, пов'язаних з недостатньою підготовленістю, що дозволить економити ресурси та зосередитися на виконанні бойових завдань; скорочення термінів реабілітації поранених та травмованих військовослужбовців, що сприятиме їх швидшому поверненню до строю. Очікується, що результати дослідження стануть цінним інструментом для удосконалення системи фізичної підготовки ЗСУ та СБУ, сприяючи підвищенню їх боєздатності, ефективності та загального рівня підготовки особового складу.

Ключові слова: військовослужбовці, фізична підготовка, воєнний стан, розвиток.

The article highlights the organization and forms of physical training of servicemen of the Armed Forces of Ukraine, considered and evaluated the most important components (the content of physical training, testing and assessment, training of specialists), as well as factors that determine the creation of a system of physical training in the Armed Forces of Ukraine and the Security Service of Ukraine. A number of shortcomings in the system of physical training of military personnel were revealed.

Armed forces of the leading countries of the world and the possible implementation of advanced foreign experience in the training of military personnel of the Security Service of Ukraine. The topic of further research in this area is outlined. Attention is focused on the analysis of regulatory and strategic documents that define the priorities and requirements for physical training of military personnel. The author also identifies areas for further research in this area. The article presents a draft of the new Guidelines for Physical Training in the Armed Forces of Ukraine (AFU) and the Comprehensive Program for the Development of Physical Training and Sports for the period up to 2025. These documents go beyond simply increasing the time for training and complicating the control standards. The paper examines the role of military applied sports in the physical training system of the Armed Forces of Ukraine (AFU). The authors argue that the development of this area is an important aspect for improving the combat capability of the army. They also address topical issues of improving the physical training system of the Armed Forces of Ukraine (AFU) and the Security Service of Ukraine (SSU), offering comprehensive and thorough solutions aimed at: increasing the combat capability and effectiveness of the AFU and SSU by optimizing physical training programs, integrating modern technologies and taking into account the specifics of combat missions; improving the physical and psychological condition of servicemen, which will contribute to their resistance to stress, emotional stability and overall well-being; reducing the level of trauma. It is expected that the results of the study will be a valuable tool for improving the physical training system of the Armed Forces of Ukraine and the Security Service of Ukraine, contributing to their combat capability, efficiency and overall level of training of personnel. The authors argue that the development of this area is an important aspect for improving the combat capability of the army. They also address topical issues of improving the physical training system of the Armed Forces of Ukraine (AFU) and the Security Service of Ukraine (SSU), offering comprehensive and thorough solutions aimed at: increasing the combat capability and effectiveness of the AFU and SSU by optimizing physical training programs, integrating modern technologies and taking into account the specifics of combat missions; improving the physical and psychological condition of servicemen, which will contribute to their resistance to stress, emotional stability and overall well-being; reducing the level of trauma. It is expected that the results of the study will be a valuable tool for improving the physical training system of the Armed Forces of Ukraine and the Security Service of Ukraine, contributing to their combat capability, efficiency and overall level of training of personnel.

Key words: military personnel, physical fitness, martial law, development.

Сучасні сили сектору безпеки та оборони України знаходяться під великим фізичним та психологічним тиском через тривалість активних бойових дій у зоні конфлікту з Російською Федерацією. Військовослужбовці, вклю-

чаючи працівників Служби безпеки України, працюють у критичних умовах, де постійно відчутні фізичні та психологічні навантаження, в тому та інші стресові фактори, пов'язані з бойовою діяльністю.

Фізична підготовленість військовослужбовців Служби безпеки України має вирішальне значення для успішного виконання бойових завдань, особливо у ситуаціях великих фізичних та психологічних навантажень під час бойових дій та екстремальних ситуацій. Оскільки вони здійснюють диверсійні дії у тилу ворога, проводять контррозвідувальні заходи, координують вогонь артилерією, зміцнюють оборону на найнебезпечніших ділянках фронту та здійснюють знешкодження диверсійно-розвідувальних груп противника, їх фізична підготовка повинна бути на високому рівні.

Вивчення основних сфер розвитку фізичної підготовки у Збройних Силах України на період 2021–2025 років має включати огляд вимог та пріоритетів, встановлених у таких ключових документах. По-перше, це стратегія національної безпеки України. Даний документ містить загальні стратегічні цілі та завдання забезпечення національної безпеки, які можуть відобразити важливі аспекти фізичної підготовки в армії. Особлива увага приділяється забезпеченню ефективності та бойової готовності Збройних Сил. По-друге, це стратегія воєнної безпеки (воєнна доктрина) та Стратегічний оборонний бюлетень України. Ці документи містять стратегічні орієнтири та завдання забезпечення обороноздатності країни, до яких можуть відноситися і вимоги до фізичної підготовки в Збройних Силах України. Важливою складовою є підтримання високого рівня бойової готовності військових підрозділів, що передбачає належну фізичну підготовку особового складу [3].

Аналіз змісту методик та форм фізичної підготовки військовослужбовців Збройних Сил провідних країн НАТО може бути корисним для визначення кращих практик і адаптації їх до умов української армії. Такий аналіз дозволить визначити ефективні методи та підходи до фізичної підготовки, які можна було б впровадити в Збройних Силах України з метою забезпечення високого рівня готовності та сумісності зі стандартами НАТО.

Серед провідних країн НАТО, таких як США, Велика Британія, Німеччина, Франція та інші, існують високо-розвинуті системи фізичної підготовки, які базуються на сучасних наукових дослідженнях і практичних досвідах. Вони включають в себе різноманітні методики тренувань, спеціалізовані програми з фітнесу та використання передового обладнання для підвищення фізичних можливостей військовослужбовців.

Проведення аналізу змісту методик та форм фізичної підготовки військовослужбовців цих країн може допомогти виявити найбільш ефективні підходи, які можна було б впровадити в українській армії з метою підготовки до членства в НАТО та досягнення високого стандарту готовності.

Закон України «Про фізичну культуру і спорт» містить нормативні вимоги до фізичної підготовки в армії. По-третє, це вимоги Міністра оборони України та Головнокомандувача Збройних Сил України, які зазначають, котрі особистості мають визначальний вплив на політику та стратегії фізичної підготовки в армії [1].

Доктрина підготовки Збройних Сил України є важливим документом, який визначає конкретні вимоги до підготовки в армії, включаючи фізичну підготовку. Аналіз цього документа разом з іншими ключовими директивами, такими як стратегія національної безпеки, стратегія воєнної безпеки та доктрина підготовки, може допомогти розробити та впровадити ефективні програми та стратегії фізичної підготовки в Збройних Силах України.

Враховуючи досвід бойових дій в зоні АТО (ООС), наукові дослідження, тенденції відповідно до стандартів підготовки військових формувань НАТО та інші актуальні чинники, можна розробити та вдосконалити систему фізичної підготовки в Збройних Силах України. Інтеграція сучасних технологій у програми фізичної підготовки,

а також урахування особливостей реабілітації поранених та травмованих військових, може стати важливими кроками для забезпечення високого рівня готовності та ефективності Збройних Сил України [4].

Питання якісної підготовки військовослужбовців Служби безпеки України до ведення військово-професійної діяльності в умовах бойових дій має велике значення, особливо в контексті повномасштабної агресії з боку російської федерації. Аналіз значущості окремих фізичних якостей і військово-прикладних рухових навичок у структурі сучасних вимог до ведення бойових дій та виконання бойових завдань дозволяє визначити спрямованість основних напрямків спеціальної фізичної підготовки військовослужбовців Збройних сил України [4].

Організація фізичної підготовки в Службі безпеки України та Збройних сил України має схожі аспекти, тому порівняння їх методів буде корисним для визначення кращих практик та можливих покращень.

Розробка програм фізичної підготовки з урахуванням специфіки військової діяльності та потреб особового складу є критично важливою для підвищення ефективності тренувань та забезпечення готовності до виконання завдань.

Враховування особливостей фізичного та психологічного стану поранених та травмованих військових в процесі їхньої реабілітації допоможе ефективніше відновлювати їх функціональні можливості та повертати працездатність. Розробка нормативів фізичної підготовки, які враховують функціональні показники організму військовослужбовців, також вкрай важлива для досягнення оптимального рівня готовності до виконання службових обов'язків.

Систематичний моніторинг фізичної підготовки та здоров'я військовослужбовців є критично важливим для забезпечення їхньої готовності до виконання завдань. Це дозволить вчасно виявляти потреби та можливості військовослужбовців і вносити корективи до програми підготовки для досягнення оптимальних результатів. Інтеграція передових технологій у моніторинг та програми підготовки допоможе підвищити ефективність тренувань та реабілітації військовослужбовців. Це, у свою чергу, сприятиме не лише підвищенню їхньої бойової готовності, а й загальному підтриманню їхнього здоров'я та благополуччя.

Розвиток фізичної підготовки та спорту в Збройних Силах України за період з 2016 по 2020 роки справді був позначений важливими досягненнями та виявленням проблемних аспектів завдяки впровадженню Концепції розвитку фізичної підготовки і спорту. Виконання завдань цієї концепції сприяло підвищенню рівня фізичної підготовки та розвитку спортивного потенціалу в Збройних Силах, що є позитивною тенденцією.

Проте, в процесі впровадження цієї Концепції також були виявлені проблемні питання, які потребують уваги та вирішення. Серед таких проблем можуть бути недостатня матеріальна база для здійснення спортивної діяльності, відсутність кваліфікованих тренерів та інфраструктури для занять спортом у Збройних Силах, а також нерівномірний доступ до спортивних можливостей для всіх військовослужбовців.

Отже, важливо продовжувати розвивати систему фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України, звертаючи увагу на вирішення виявлених проблемних аспектів та підтримку позитивних тенденцій. Це допоможе не лише підвищити бойовий потенціал військовослужбовців, але й забезпечити їхнє фізичне та психологічне благополуччя.

Підхід до розвитку нової Комплексної програми розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України на період до 2025 року відповідає сучасним вимогам та враховує досягнення та проблеми, виявлені протягом попереднього періоду. Крім того, дана програма

має зазначити конкретні цілі, завдання, методи та засоби розвитку фізичної підготовки і спорту серед військовослужбовців. Це допоможе забезпечити чіткі орієнтири для впровадження програми та моніторингу її ефективності.

Запровадження такої програми буде сприяти систематичному покращенню фізичного стану та підвищенню ефективності бойової готовності військових підрозділів, що є важливим для забезпечення національної безпеки та обороноздатності.

Напрями розвитку фізичної підготовки і спорту в Збройних Силах України на найближчі п'ять років відображають комплексний підхід до вдосконалення системи фізичної підготовки та спорту в армії. Неохідно узагальнити кожен напрямок:

- нормативно-правове забезпечення, розвиток та удосконалення нормативно-правової бази, що регулює функціонування системи фізичної підготовки і спорту, сприятиме створенню чітких правил та стандартів, які забезпечать однакові умови для всіх військовослужбовців;

- управління та керівництво, розвиток ефективної системи управління та керівництва фізичною підготовкою і спортом, включаючи навчання та підтримку керівництва на всіх рівнях, сприятиме координації зусиль та досягненню спільних цілей;

- навчально-методичне забезпечення, розробка та впровадження сучасних методик та програм фізичної підготовки, а також підготовка відповідних кадрів, сприятиме підвищенню якості навчання та розвитку професійних вмінь у військовослужбовців;

- науково-дослідна робота, організація дослідницької діяльності сприятиме пошуку та впровадженню нових методів і засобів фізичної підготовки та спорту, що відповідають сучасним вимогам;

- організація спортивної роботи, створення умов для активного ведення спортивної діяльності в армії та сприяння розвитку фізичної культури та спорту серед військовослужбовців підвищить мотивацію, дисципліну та загальний фізичний розвиток;

- міжнародна діяльність, співпраця з міжнародними партнерами та участь у міжнародних змаганнях та проєктах сприятиме обміну досвідом та підвищенню міжнародного престижу Збройних Сил України в галузі фізичної підготовки і спорту.

Інтенсифікація фізичної підготовки в Збройних Силах України може бути здійснена за допомогою наступних заходів: збільшення службового часу для занять фізичною підготовкою; підвищення часу, який відводиться на фізичну підготовку протягом тижня, дозволить військовослужбовцям більше часу приділяти тренуванням та підвищити рівень фізичної підготовки.

Використання позаслужбового часу: залучення військовослужбовців до різноманітних оздоровчих та спортивних програм поза робочим часом сприятиме покращенню загального стану здоров'я та фізичної форми. Стимулювання досягнення високих результатів. Матеріальна зацікавленість або можливість залучення до масового спорту може мотивувати військовослужбовців до досягнення високих результатів у фізичній підготовці. Вдосконалення системи планування фізичної підготовки, регулярні заняття фізичними вправами, а також використання сучасних методів тренування, сприяють збереженню та підвищенню фізичної активності військовослужбовців.

Виділення прикладних розділів у самостійні предмети бойової підготовки, це дозволяє зосередити увагу на найбільш важливих аспектах фізичної підготовки, які безпосередньо впливають на бойові навички військових. Підвищення вимог та ускладнення контрольних нормативів: збільшення вимог до виконання фізичних вправ та умов їх виконання сприятиме підвищенню рівня фізичної підготовки військовослужбовців.

Проєкт нової Наставови з фізичної підготовки у Збройних Силах України, а також комплексна програма розвитку фізичної підготовки і спорту на період до 2025 року, виходять за рамки лише збільшення часу для занять та ускладнення контрольних нормативів. Вони також охоплюють важливі аспекти, такі як:

Планування форм фізичної підготовки: Розробка систематичного планування фізичної підготовки, яка враховуватиме індивідуальні потреби та можливості військовослужбовців та підрозділів. Зміст та система перевірки і оцінювання: Встановлення стандартів та методів перевірки та оцінювання фізичної підготовки, що відповідають сучасним вимогам та можливостям.

Удосконалення навчально-методичного забезпечення: Розробка та впровадження сучасних методик та програм фізичної підготовки для військових, а також підготовка відповідних кадрів. Організація спортивної роботи: Створення умов для активного ведення спортивної діяльності в армії та сприяння розвитку фізичної культури та спорту серед військовослужбовців. Міжнародна співпраця. Співпраця з міжнародними партнерами та участь у міжнародних змаганнях та проєктах у галузі фізичної підготовки і спорту. Враховуючи зазначені напрями розвитку і вже здійснені заходи, нова Комплексна програма розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України на період до 2025 року може стати важливим кроком у вдосконаленні системи фізичної підготовки та спорту в армії. Основні напрями, які можуть бути включені до цієї програми, включають наступні. Виправно вправою начебто має бути ціла практика розробки сучасних методик планування та виконання фізичної підготовки. Ці методики мають враховувати не лише загальні стандарти, але й індивідуальні особливості кожного військовослужбовця, дозволяючи максимально ефективно використовувати їх потенціал і відповідати сучасним вимогам [4].

Оцінка і контроль фізичної підготовленості також є важливою складовою. Система перевірки та оцінки повинна бути постійно вдосконалювана, включаючи розробку нових критеріїв та методів оцінювання, щоб відображати реальні можливості військовослужбовців.

Науково-дослідна діяльність у галузі фізичної підготовки та спорту також важлива для пошуку нових, більш ефективних методів та технологій. Це включає підтримку науково-дослідних проєктів та розвиток освітніх програм для підготовки кваліфікованих фахівців.

Розвиток військово-прикладного спорту також є важливим аспектом. Сприяння співпраці з федераціями та іншими організаціями у цій галузі сприятиме покращенню підготовки військових та розвитку військово-прикладного спорту в цілому. Збільшення практичної кількості військово-прикладних вправ і створення з них спеціальних комплексів дозволяє ефективно розвивати необхідні фізичні та психічні якості для виконання військово-професійних завдань. Розробка таких комплексів дозволяє враховувати специфіку бойових ситуацій та різноманітні вимоги, які ставляться перед військовослужбовцями. Це може включати вправи на витривалість, стійкість, самовладання, сміливість, згуртованість та інші якості, які є ключовими у військовій діяльності.

Використання командних і індивідуальних видів спорту, особливо тих, що пов'язані з ризиком і небезпекою, допомагає підготувати військовослужбовців до реальних умов бойових операцій та підвищити їхню готовність до дій у складних умовах.

Таким чином, враховуючи ці напрями, можна очікувати подальше покращення системи фізичної підготовки та спорту в Збройних Силах України, що сприятиме загальному підвищенню бойової готовності та ефективності армії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закони України «Про фізичну культуру і спорт» від 01.01.2024 року, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 13.05.2024 року).
2. Указ Президента України No 392/2020 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 13.05.2024 року).
3. Доктрина підготовки Збройних Сил України, затверджена начальником Генерального штабу Збройних Сил України від 01.07.2020 No ВКП 7.00(03).01. URL: https://www.mil.gov.ua/content/standarts/doktryna_pyblick_spilk_20200919.pdf (дата звернення: 13.05.2024 року).
4. Концепція розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України на період до 2020 року, затверджена наказом Міністерства оборони України від 13.05.2016 No 257. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0452322-22#Text> (дата звернення: 13.05.2024 року).
5. Чепурний В.А. Вдосконалення методики навчання прийомів рукопашного бою у вищих військових навчальних закладах Збройних сил України. Фізична культура в університетській освіті: інновації, досвід та перспективи розвитку в умовах сучасності: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 11 трав. 2022 р. Київ, 2022. С. 164–167 (дата звернення: 13.05.2024 року).